

■ Paraules que surten als exercicis

escrits

ajudar, dijous, esponja, jaia, japonès, jardí, Jaume, Jesús, jeure, jo, joc, Joan, Joana, Jordi, Josep, jugar, juguen, Júlia, juny, penjador, pijama, taronja

diumenge, gegant -a, gelat, gelera, germà -ns, gerro, gira-sol, girafa, gitano, mongeta -es, pagès -a, Virgínia

formatge, metge, rellotge, viatge

■ Altres paraules amb les lletres anteriors +

j/ge/gi que es poden treballar

ajuntament, ja, jaqueta, jersei, jeure, Joaquim, joguina, jonc, jove, judo, jugueta, juliol, junt, just -a, major -a (Eivissa), menjador, menjar, passejar, pluja, pujar, rajola, vinjolita (Menorca)

lletja, mitja, platja, trepitjada, trepitjar

estranger -a, fugir, gel, gener, genet, genoll, gent, gespa, Gibet, (Menorca), gínjol, girar, llegir, màgic, mongeta -es, pagès -a, segell, taronger

ferotge, paisatge, prestatge, prestatgeria

■ Aspectes fonètics

Amb la lletra **j** representam el fonema /ʒ/, que és fricatiu, palatal i sonor. En dir [ʒ]:

- estiram els llavis cap envant, deixant un forat enmig bastant gros;
- la llengua no toca les dents de dalt;
- l'aire surt fregant;
- les cordes vocals vibren.

Remarcarem especialment la forma dels llavis i la posició de la llengua per a distingir-lo del fonema /z/, «so de l'abella quan vola», que es realitza amb els llavis un poc estirats cap als costats i la llengua tocant les genives de dalt.

Sobretot l'haurem de distingir del fonema /ʃ/ que apareix a *bruixa*, *xerrar*.

Només se'n diferencia per la sonoritat (*joc*, *xoc*).

Hauríem d'estar atents a la pronúncia defectuosa d'aquest fonema, que consisteix a pronunciar-lo com una *i* (*Jordi, iaqueta...*) Més informació a <http://bibiloni.cat/correcciofonetica/ge.htm>

Proposam anomenar aquesta lletra «la lletra de *jardí*». També es pot anomenar «la lletra de (*Jordi, Joan, Júlia...*)» si al grup hi ha qualche infant que tengui el nom començat per **J**.

■ Aspectes ortogràfics

Tenim dues lletres en català per a representar aquest fonema: la *ge* i la *jota*. La norma ortogràfica és que s'escriu *jota* davant **a, o, u** i *ge* davant **e, i**. És a dir, que tenim *ja, jo, ju, ge, gi*, que representa una dificultat semblant a *ca, co, cu, que, qui*.

Hem de tenir en compte que l'ortografia és més difícil quan el so [ʒ] va seguit de la vocal neutra, com a *jardí* o *gegant*. A més a més, hi ha unes quantes excepcions a la norma ortogràfica: *Jesús, Jeroni, jersei, jeure...* En aquest primer nivell d'escriptura no en farem cap problema.

Quant a les grafies **tg** i **tj**, farem observar als infants que a cada grup l'integren dos sons, i en escriure els han de reflectir tots dos. Però no ens sorprendrà si escriuen «*plaja*» o «*passetjar*», perquè el que fan és transcriure la seva pronúncia.

Les paraules amb **j** que proposam treballar i que a Mallorca i Menorca es pronuncien com si hi hagués una **t** són *passejar, rajola* i *llegir*. Amb aquestes paraules i amb altres que poden resultar difícils hem de recórrer una vegada més a la memòria visual.

■ La grafia

Minúscula: comença com una **i**, baixa molt, volta a l'esquerra, travessa l'eix central per a anar a «donar la mà» a la lletra següent.

Majúscula: un traç vertical de dalt a baix i continuam amb una curvatura cap a l'esquerra.

■ Activitat clau: pintura amb trossets d'esponja

Cadascú tindrà uns quants trossos d'esponja. Els banyarà dins els plats de pintura que haurem preparat per a cada grup. Utilitzarà cada esponja per a un color diferent. Així podrà fer dibuixos, sanefes, composicions...

■ Exemples de frases per a llegir

Es gegant i sa geganta van vestits de pagesos.

En Joan menja gelat de taronja.

Na Joana i en Josep juguen a trepitjar ombres.

Una jaia passeja davall sa pluja.

■ Locucions

- Pensar en l'amor de les tres **taronges** (estar distret).
- Beure més que una **esponja** (ser molt bevedor).
- Tenir una **esponja** als ulls (ser molt ploraner).
- Estar o posar-se enmig com el **dijous** (estar o posar-se enmig d'un lloc de trànsit, allà on es fa nosa).
- A... falta **gent!** (es diu per a expressar el lloc a on es vol anar o a on cal que algú vagi).
- **Fugir** com un dimoni, o com un ca bastonejat, o com una rata emmetzinada, o com un mal esperit, o com un llamp, etc. (comparances populars per a expressar la gran rapidesa amb què es fuig).
- **Fugir** de fam i de feina (ser molt mal feiner i amic de comoditats).
- Romandre o quedar de **gel** (restar colpit de sorpresa desagradable).
- Fred com a **gel** (extremadament fred).
- **Menjar** com un bou, o com un llop, o com un trabuc (menjar molt).
- **Menjar** com un pinsà, o com un ocellet, o com un pardalet (menjar poc).
- Es **menjaria** les claus de sant Pere, o els blens dels llums, o els ferros dels fogons, o el sol abans de sortir, o un bou amb banyes... (fórmules hiperbòliques que s'apliquen a qui és molt menjador o destructor de propietats, malgastador, etc.).
- Necessitar una cosa com el pa que **menja** (tenir-ne gran necessitat).
- **Menjar** amb els ulls o amb la vista (mirar àvidament).
- **Menjar-se** algú a besades.
- No fer més que **menjar** i **jeure**.
- Venir més **just** que la pell del nas (venir molt just, gairebé escàs).
- Girar cua, o en coa, o cap en coa (anar-se'n sobtadament).
- El **viatge** del peresós, que per un camí en fa dos (es diu d'aquell qui porta massa càrrega per a evitar-se un segon viatge i en definitiva en surt perjudicat, perquè la càrrega li cau i li fa mal per l'excés de l'esforç).

■ Refranys

- De **Joseps, Joans** i ases, n'hi ha per totes les cases.
- De sant **Joan** a Nadal, mig any cabal.
- Sant **Joan** ha arribat, la primavera ha acabat.
- La nit de sant **Joan**, la més curta de l'any.
- Sant **Joan**, el dia més gran.
- Per sant **Joan**, el primer bany.
- Per sant **Joan**, el blat fora del camp.
- Per sant Pere i sant **Joan** la calor va en gran.
- **Gent** aguda no fa mai nosa.
- Si plou el primer de **juny**, el mal temps és lluny.
- Al **juny**, la falç al puny.
- Allà on **menja** un en **mengen** dos / Allà on mengen dos en mengen tres.
- Qui tot sol s'ho **menja** tot sol s'ofega.

■ Endevinalles

- Una cosa que poden tenir totes les persones. A vegades en tenen davant, a vegades darrere. Hi ha persones que en tenen un, dos, molts, i també n'hi ha que no en tenen cap.
(**germans**)
- Són més de cent germans
que tots seuen en un banc
i tots tenen el cul blanc.
(**joncs**)
- Tenc la cara ben rodona
i els dos braços desiguals
i per molt que jo camini
sempre em veuran aturat.
(el **rellotge**)
- Camín de nit i de dia,
tothom em ve a consultar.
Si no vols quedar adormit,
som jo qui t'he d'avisar.
(el **rellotge**)

- Jo no som dona ni home.
No bec vi i em diuen «gat»
cada vegada que em desbarat.
(el **rellotge**)
- Ballant, ballant, jo vaig néixer,
per viure m'han de cremar.
Quan me pos a treballar
la suada no me deixa.
(la **gerra**)
- Té coll i no té cap,
té boca i no té dents,
té braços i no té mans,
té ventre i no té budells,
té cul i no té forat.
(la **gerra**)

■ Cançons

En Joan petit quan balla

(Cançó popular)

En Joan Petit quan balla,
balla, balla, balla.
En Joan Petit quan balla,
balla amb el dit.
Amb el dit, dit, dit,
així balla en Joan Petit.

En Joan Petit quan balla,
balla, balla, balla.
En Joan Petit quan balla,
balla amb la mà.
Amb la mà, mà, mà,
amb el dit, dit, dit,
així balla en Joan Petit.
(etc.)

The image shows two staves of musical notation in 2/4 time, with a key signature of one flat (B-flat). The first staff contains the melody for the first line of lyrics: "En Joan Pe-tit quan ba-lla, ba-lla, ba-lla, ba-lla. En Joan Pe-tit quan ba-lla,". The second staff contains the melody for the second line of lyrics: "ba-lla amb el dit. Amb el dit, dit, dit, així ba-lla en Joan Pe-tit.".

(Música transcrita per Pere Cortès)

Jaume Pataume

(Cançó popular. Es canta amb la música d'Ansa per ansa)

Jaume Pataume,
cul de tambor,
no menjaràs xulla
ni botifarró.

Tenc un gallet jove

(Cançó popular)

Tenc un gallet jove,
comença a cantar,
canta tot lo dia
com un rossinyol.
Per no estar tot sol
cerca companyia,
moreneta de l'ànima,
cerca companyia.

Es gall he perdut
i no l'he trobat.
Per si un cas el vèieu,
ell és escoat.
Ell és escoat
de dos mil maneres
i du mostatxeres
de floc encarnat.

Musical score for the song 'Tenc un gallet jove'. The score is written in 3/8 time and consists of five staves of music. The lyrics are written below the notes. The first staff starts with a treble clef and a 3/8 time signature. The lyrics are: 'Tenc un ga - llet jo - ve, co - men - çaa can -'. The second staff continues: 'tar. Can - ta tot lo di - a com un ros - si -'. The third staff continues: 'nyol. Per noes - tar tot sol cer - ca com - pa -'. The fourth staff continues: 'nyi - a, mo - re - ne - ta de l'à - ni - ma, cer - ca com - pa -'. The fifth staff ends with a double bar line and the lyrics 'nyi - a.'. There are measure numbers 5, 9, 13, and 17 indicated at the start of their respective staves.

(Ens la va ensenyar Pràxedes Soler, madó Maria, de Felanitx. Música transcrita per Xesc Crespi)

■ Poesies

La girafa

Tens el cap petit
perquè la distància
te l'ha empetitit.

Pere Quart

El taronger

Sota la finestra
hi ha un taronger.
En fa la flor blanca,
color de paper.

Joan Amades

El jardí

Colliu la rosa de dia
i de nit, el gessamí.
El gessamí en una tanca,
la rosa enmig del jardí.

Josep Carner

Cançó de pluja

No sents, cor meu, quina pluja més fina?
Dorm, que la pluja ja vetlla el teu son...
Hi ha dues perles a la teranyina,
quina conversa la pluja i la font!
No sents, cor meu, quina pluja més fina?

No sents, cor meu, quina pau més divina,
amb la música dels núvols desfets?
Pluja de nit, delicada veïna,
dentetes d'aigua en els vidres quiets...
No sents, cor meu, quina pau més divina?
Josep Maria de Sagarra (fragment)

Esponja

¿T'imagines una esponja
que xuclés i xuclés tant

que xuclés una taronja,
una poma, un elefant,

un general, una monja,
un senyor que està cantant,

quatre monges de Calonge,
el cadell de l'elefant,

tres núvols de seda flonja
i un senyor que està roncant?

Miquel Àngel Llauger

*(A d'armari. Un abecedari de
les coses de casa)*

■ *Embarbussaments*

- Pujar fa suar (imitant el francès).
- Setze jutges d'un jutjat mengen fetge d'un penjat.
- El cel està enrajolat, qui el desenrajolarà?
El desenrajolador que el desenrajoli
bon desenrajolador serà.
Jo el desenrajolaré
perquè sé desenrajolar molt bé.

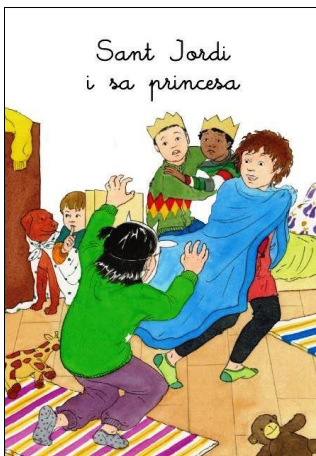
■ Contes per a explicar

- «L'amor de les tres taronges». *Rondaies mallorquines*, tom III, Editorial Moll.
- «Es metge Guinyot». *Rondaies mallorquines*, tom IX, Editorial Moll.
- **L'exemple de la mata de jonc:**

El cronista Ramon Muntaner (Perelada, Empordà, 1265 - Eivissa, 1336) va estar al servei dels reis de la Confederació catalano-aragonesa i va passar moltes aventures acompanyant-los en les seves conquestes. Era un gran defensor de la unitat de les terres catalanes perquè estava convençut que només la unió entre elles garantiria la seva integritat. Així, adreçant-se al rei Alfons III el Benigne —rei d'Aragó i de València i comte de Barcelona i contemporani de Jaume III, rei de Mallorca i comte del Rosselló— li aconsella que recordi l'exemple de la mata de jonc:

«I si ningú em demana: – En Muntaner, quin és l'exemple de la mata de jonc?, jo li responc que la mata de jonc té tal força que, si tota la mata lligau amb una corda ben fort i tota la voleu arrancar junta, us dic que deu homes, per molt que estirin, no l'arrancaran, ni encara que uns quants més s'hi afegissin; però si llevau la corda, de jonc en jonc la trencarà tota un fadrí de vuit anys, que sols un jonc no hi romandrà.»
(Crònica de Ramon Muntaner, segle XIV)

■ Contes per a llegir tots sols

Sant Jordi i sa princesa

Llibre divuitè de la col·lecció *Ansa per ansa*.

Autora: Elisabet Abeyà Lafontana

Il·lustracions: Aina Bonner Eisenberg i Flavia Constanza Gargiulo Rosa

Edició: NOVA EDITORIAL MOLL S.L.

■ Jocs

- *Sant Joan de ses cadenetes*

(*Així jugàvem nosaltres*, Antoni Pou, Editorial Bruño, 1979)

Tots els jugadors es posen en renglera, agafats per les mans. El jugador número 1 és sant Joan de les cadenetes; el de l'altra part de la renglera és el senyor. Entre tots dos s'entaula aquest diàleg:

- Sant Joan de ses cadenetes.
- Què mana, senyor?
- Per quin carreró passarem?
- Per aquest, nostre senyor.

En dir això, el senyor i darrere ell tots els altres passen per davall el braç del número 1 i tornen a quedar tots en la mateixa posició d'abans menys el jugador número 2, que queda girat i amb els braços creuats. Tornen a repetir el diàleg i passen per davall el jugador número 2, de manera que el tercer queda també girat i creuat de braços. Van repetint per ordre el joc fins que tots els jugadors, fora els dels caps, estan girats així com hem dit. Aleshores es posen a estirar fins que es romp la cadena formada per tots els jugadors.

La lletra del diàleg és de Menorca. A Mallorca fan el diàleg següent, segons Jaume Barceló i Lluís Forteza:

- Sant Joan de les Cadenilles.
- Què mana, missenyor?
- Per quin carreró passam?
- Per aquest, missenyor.
- Amb quin so?
- Amb el so de trompetes (clarinet, tambor, piano...).

- *Els genets cecs* (*Juegos en familia*, Editorial Vilamala)

Es fan busques, i els qui treguin la més grossa i la més petita seran els genets. Els embenen els ulls. Els altres jugadors fan un rotlo ben gros, deixant enmig els dos genets. Amb molt d'esment, el conductor col·loca una cadira, el cavall, dins el rotlo. A un senyal del conductor els genets intentaran trobar la cadira i asseure-s'hi.

Si l'un i l'altre es toquen, el conductor els separa i els torna a dur a cada costat del rotlo. El primer jugador que aconsegueix asseure's a la cadira es lleva la bena i tria un substitut. El jugador menys afortunat (que no ha pogut ser el primer d'asseure's a la cadira) continua jugant una segona vegada o per ventura una tercera.

- *En Joan ha dit*

El conductor del joc dóna una sèrie d'ordres, cada vegada més aviat: seis, posau-vos drets, tancau els ulls, obriu els ulls, feis mamballetes, etc. Però els jugadors no han d'obeir aquestes ordres si no van precedides de «en Joan ha dit». El qui s'equivoca queda eliminat.

■ *Altres activitats*

- **Menjar taronges** per a berenar (o suc de taronja).
- **Retallar**, de revistes velles, imatges de **coses que tenguin el so de *jardí*** i fer-ne entre tots un mural.
- **Observar un gira-sol** i menjar pipes de gira-sol.
- **Germinar mongetes** a dins un potet de vidre.
- **Mirar imatges de platges**. Explicar quines coneixen, a quines han nedat... Cercar-les a un mapa.

Exemples de frases per al dictat:

Na Joana juga amb un nin japonès. En Jordi menja una taronja. Na Júlia i en Josep són germans.